

510794

М И Х. БИКОВЕЦЬ

ЗА ДИТЯЧУ КНИЖКУ
І КІНО-ФІЛЬМ

„ПЛУЖАНИН“

1932
129/454

Щ 37
Б-606-3.А.

Ліста 25

№ 1



СКЛАД ВИДАННЯ:

„ПЛУЖАНИН“

Харків, Пушкінська 24.

24

МИХ. БИКОВЕЦЬ

ЗА ДИТЯЧУ КНИЖКУ І КІНО-ФІЛЬМ

ЗБІРКА СТАТТІВ

510494
~~1248~~
58
58

Проверено
ІНБ 1939

„ПЛУЖАНИН“

1926

[X.]

З ТВОРІВ СПІАКИ
СЕЛЯНСЬКИХ
ПИСЬМЕННИКІВ
„ПЛУГ“

us 37
Б-606-3.3

Полтава, 1-ша Раддрукарня „Більшовик Полтавщини“
Ч. 74/119 Окріт 1165/3683—Полтава 3000 прим.

ГОСТРА СПРАВА

Авторів цих статтів — педагогові - журналістові з самого початку педроботи довелося на практиці спіткатися з великою бідою, що її наші діти мали і зараз ще відчують: не було дитячої книжки в потрібній кількості та виборі, з оховатом дітей-читачів різного віку.

На цю біду завжди скаржилися вчителі на своїх з'їздах, нарадах, через свою пресу, в дописах. Авторів як раз доручено було складати перші числа першого на Вкраїні радянського журналу для дітей „Червоні Квіти“, ще раніше в журналі „Новими Стежками“ (Полтава—1922-23) ним було утворено окремий розділ „Дитяча творчість“, при роботі в школі припадало керувати дитячим читанням, завідувати шкільною бібліотекою, пізніше—яко інструкторів содвиху (в повіті, в губернії і Наркомосвіті) повсякчас доводилося виступати з різними статтями, закликами, протестами, пропозиціями—все це з тою ж метою—збільшити увагу суспільства до одної з найважливіших галузів виховання дитинства—до справи дитячої літератури.

Працюючи в студії дитячої літератури спілки Плуг, автори разом з тов. прийшлося підійти руба до основних питань форми й змісту дит. книжки.

Студія мусила йти непротореними стежками, бо питання дитячої літератури ще й досі мало висвітлено в спеціальній літературі (критичній та педагогічній). Це ми спостерігаємо й раніше, напр., відомий

педагог Н. Чехов, автор книжки „Дитяча література“, так само скаржиться на малу увагу цій галузі і в попередні роки.

Студія мала постійний зв'язок з комісією Нової Книги та з Художньою Радою при Наукпедкомі Головоцвику НКО УСРР. Це в значній мірі полегчувало роботу, хоча треба визнати, що й тут не було ясного уявлення сути й характеру дитячої книжки. Вже самий факт дозволу видання таких творів, як, прикладом, казка П. Тичина „Івасик Телесик“, з другого боку — практика видавництва російських, що друкували часто такі книги, яких нізащо не пропустив би на Україні Наукпедком НКО (напр., видання „Радуги“, Міріманова і інш.) доводили студії, що в цій складній роботі краще йти шляхом експериментальним, більше покладатися на свій власний досвід, потреби читацької маси та на ті літературно-технічні можливості, що були по силі молодому письменницькому активу.

Треба визнати, що студія за два роки, хоч ідучи помацьки, трохи з'ясувала завдання й основні принципи роботи і змогла висунути кілька авторів, що вже заняли місце в сучасній літературі для дітей (Різниченко, Муринець, Худяк, Ковтун, Забіла, Масенко, Панів і ін.). Члени студії систематично обслуговували журнал „Червоні Квіти“ і газету „На зміну“, твори плужан і досі займають тут (особливо в журналі „Червоні Квіти“) домінуюче місце і за даними анкети журналу „Червоні Квіти“, що її було переведено минулого року, дістали чи не найбільше позитивних одзивів (див. журнал „Червоні Квіти“ за 1925 р.).

Подані в цій книжці статті в свій час були обговорені на засіданнях студії Плуга, деякі ще до друку, інші — потім, в них було внесено відповідні корективи і зауваження тов. студійців.

Автор увів в цю книжку і кілька статтів про дитяче кіно, вважаючи, що остання справа ще в більшій мірі болючіша і ще менше розроблена педагогами, вже не кажучи про майже цілковиту відсутність статтів на цю тему в старій педагогічній літературі. Воно цілком зрозуміло, бо кіно набрало величезної популярності лише за останнє 10-річчя. Кіно в школі має колосальне майбутнє, яке педагогічний прийом та підсобник. В той же час економічні можливості вже дають змогу і в цій ділянці більше подумати про дітей. Шкільне кіно, мандрівне кіно, дитячі фільми і ті можливості, що може дати кіно в справі виховання й навчання—це те недалеке „завтра“, яке на багато відсотків полегчить роботу педагогові, дасть незмірно багато нашим дітям і зробить навчання веселим, цікавим.

Один час наша преса почала було кампанію за дитячу книжку, але якось блідо, а потім і зовсім притихла. Дехто навіть пробував довести, що книжки є, нема чого кричати.

Дійсно — є щось з 150 книжок. Так цього досить!? Це на 20.000 шкіл і дитбудинків, це на 7.000.000 дітей! До того ж ці 150 книжок видруковано в кількості 600.000 прим. (пересічно дитяча книжка виходить з 4-х тисячним тиражем).

Коли ще взяти на увагу, що якусь кількість книжок забрано буде за межі УСРР (Америка, Кубань, Сибір, РСФРР і т. п.)—для дітей УСРР лишається таки малувато. Та хіба ж можна зробити вибір з поміж 150 назв, з яких багатенько таких— „ні риба, ні м'ясо“!

Наші видавництва друкують, але мало, між іншим, забуваючи часто про величезне значіння літератури для дітей. Прикладом, видавничий план ДВУ на 1926—27 рік передбачає випустити 72 назви, що становить лише 3,8% до всієї видавн. роботи ДВУ.

Справу ще ускладняє українізація школи і потреба поставити вірно нац. питання уже серед дітей.

Треба рішучих заходів, інакше діти наші довго будуть без книжки, або-ж користуватимуться сурогатами книжковими. Заходи ці нескладні, вони конче потрібні, в наших умовах цілком можливі:

1. Спроби створити нову дитячу книжку нині помічаємо всюди, але більшість авторів б'ється даремно, марно витрачає сили, бо їхня праця все не влад. Чому? *І досі не визначено основних засад, якою-ж мусить бути ця нова книжка, на які першочергові теми, з якою цілевою установкою, тип, формат, зовнішній вигляд, малюнки мова і т. п.* Хто це повинен дати? Тільки Наркомосвіта, зокрема Управління Соцвиху, яке досі не занялося цим питанням як слід, з участю літераторів, дит. бібліотек і т. п. Не було належної розробки питання і ось наслідки: за 1925 рік подано було до Репертуарної Ради Соцвиху щось з 120 дитячих п'єс, з них ухвалено коло 35%, решта непридатні, даремна праця, бо не було допомоги, директив, вказівок, основних засад.

2. Автори дитячих книжок (особливо оригінальних) *дістають після довжелезних волокит, буквально мізерні гроші*, а дитячі книжки вимагають особливо вдумливого відношення до кожного слова, кожної дієвої особи, кожного факта, епізода. Пора вже дитячу книжку і її автора *поставити на чолі*, а не десь в хвості, як було і є.

3. Вже кілька разів різні видавництва й редакції оголошували літконкурси, тільки справа з дитячою книжкою безпорадно жевріє. Потреба *в кількох літконкурсах на різного* типа дитячі книжки — ясна. Це обов'язок і Упр. соцвиху і видавництв, навіть редакцій дитячих журналів „Червоні Квіти“ та „Октябрьские Восток“.

4. Ми й досі не маємо українського дошкільного журналу, а поспитаймо керовників дитячих садків, навіть батьків та матерів—чи є в ньому потреба?! Дітям малим нічим бавитися, нічого дивитися, ні по чому вчитися першим початковим дошкільним знанням. Нема журналу, мало літератури для малечі—це сумні й безперечні факти.

5. У видавничій справі помічається цілкова вакханалія—плани в галузі дитячої книжки не погоджуються взаємно, кожне видавництво робить на свою совість, серії тільки розпочинаються й не закінчуються, торгуються з авторами, не уявляючи попита, потреб, своєї роботи, мало звязуючи її з планами Соцвиху, його ударними завданнями.

6. Правда, у нас ще немає талановитих авторів, зараз тільки момент зросту, набирання сил, треба ж цей процес всемірно полегшити, молодих письменників підтримати, стимулювати їхній рост, продукцію, допомогти їм вказівками. Більшою увагою до літературних організацій, до численних спроб місцевих товаришів, безумовно буде зроблено велику поміч в утворенні і нової книжки дитячої. Постанови партії, думки т. Леніна, ясно вказують—звідки прийде (і вже прийшов) новий письменник на зміну діячам старої літератури. Нова поезія, нова література, напоена звуками праці, просякнена робітничеселянською ідеологією, як раз рідна й близька завданням Радвлади; її зможе дати лише той, хто ці думки, настрої, ідеї—всмоктав і оформив з малих літ.

Випускаючи в світ цю книжку, з різних статтів складену, автор хоче досягти ще й таких цілей:

1) звернути увагу всього суспільства, а найперше—наших видавництв, авторів і письменників на пекучу потребу, особливо для сільських дітей, в дешевій, цікавій і новій змістом та ідеями книжці, не тільки для дітей старшого віку, а рівно й дошкільного, для

яких майже немає книжок—звернути увагу і бодай трохи допомогти вказівками та порадами;

2) звернутися з закликом до тих, хто найдужче відчуває відсутність дитячої книжки—до нашого вчительства, щоб воно допомогло створити цю нову книжку для дітей. Педагог краще за всіх бачить, як дитина сприймає оповідання, нарис, що її особливо цікавить, чого вона не розуміє, чого авторові треба уникати, на чому фіксувати свою умілість і свій талант.

Ідеальною постановкою творення дитячої книжки було-б таке становище, коли педагог був-би разом і автором книжки. Це не така вже утопічна думка. Значна частина старих дитячих письменників як раз такими й була (Б. Грінченко, С. Русова, Сліпцов, Піменова, Ів. Горбунов-Посадов, Л. Толстой, Засодимський і ін.), або-ж написали свої кращі твори для дітей, перевіряючи свою роботу перш за все на досвіді зі своїми дітьми (Мамін-Сибіряк, Л. Українка, Купрін, Білоусов і ін.).

Наше дитинство потребує не тільки книжок з красивого письменства, творцем яких, по влучному слову В. Белинського, „не можна зробитися, а треба родитися“, наша школа має потребу в численних виданнях з популярним викладом на різні теми з техніки, географії, історії, природи, фізики, хемії і т. ін. Для такої роботи талант письменника—белетриста не завше річ необхідна. Треба певні явища, події, поняття передати так, щоби про них ясну уяву мала дитина-читач.

Педагог це робить щодня, він краще за письменника знає свою аудиторію і розуміє її;

3) нарешті—мало письменникові лише писати твори. Він мусить знати, як його твори приймає читач. Це не кожний має змогу зробити. Вчитель читає нові оповідання в журналах, окремих виданнях

і бачить вражіння, що зробив художній твір на малих читачів. Тож педагог мусить поділитися своїм досвідом з письменником, допомагати останньому краще творити.

Не мусить загалом бути постановки питання: „писатель пописывает, а читатель почитывает“, а в галузі дитячої літератури особливо важливої ролі набуває змичка, взаємна допомога, обмін досвідом учителя і дитячого письменника.

Хай сторінки наших педагогічних журналів і газет („Радянська Освіта“, „Шлях Освіти“, „Народний Учитель“) відведуть більше місця оцій справі, вона бо остільки серйозна й важлива, що заслуговує на це.

Харків. 10 серпня 1926.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ В РОБОТІ СПІЛКИ ПЛУГ

Коли проглянути літературну продукцію Плуґа — бачимо, що навіть без особливої уваги й натиску зроблено дуже багато для читача-дитини й юнака. З 35 книжок „Бібліотеки Селянина“, написаних плужанами, сміливо можемо використати для аудиторії дитяче-юнацької дуже значний відсоток — до 25 книжок. В педагогічному журналі „Шлях Освіти“ (ч. 10 за 1924 р.) автор рецензії на „Бібліотеку Селянина“ пише: „майже всі рецензовані оповідання (за невеличкими винятками) можуть бути корисним чинником виховавчої роботи з дітьми. А деякі з них, як „Квіти Життя“, „В яру“, „У незнаний світ“, „Євангелія часу“ та інші можна з повним правом вважати за початок нашої нової „Дитячої бібліотеки“.

Систематичне обслуговування плужанами дитячого журналу „Червоні Квіти“, окремі книжки Головка, Кириленка, Ів. Будяка, Шевченка, Панова, В. Муринця, Ковтуна, Худяка, Коваленка, Забіли, окремі нариси, оповідання по читанках, збірниках, альманахах, вже не кажучи про величезну кількість поезій та прозових уривків, що ним повні дитячі книжки майже для всіх зростів, все це — яскравий доказ вірного й життєвого ухилу в бік літератури для дітей в творчості плужан.

При ЦК Плуґа існує студія дитячої літератури — нею пророблено значну працю. Такі студії по



Центральна студія дитячої літератури Плуга (в 1925 р.).

можливості можуть бути й на місцях, навіть в роботі літгуртків слід цю галузь підкреслити.

Питання дитячої літератури близько підходить до педагогічних проблем, шукань. Нашим дитстудіям, гурткам необхідно *ув'язати свою роботу з методичними комісіями* окрінспектур Наросвіти, з *бюро по дитячому рухові*, з пікоровськими об'єднаннями, взагалі з дитячими групами „юних лєнінців“.

Необхідно, як найдужче використати *досвід педагогів, бібліотек, дитячих редкомісій, пікорів, дитячих редгуртків*. Аналіз дитячих запитів, інтересів, реагування дитини-читача на відповідні нові твори молодих реєписьменників, вивчення *мови, побуту, лексикону* дитячого — то все основні стовпи бази, що лише на ній можна братися за утворення нової дитячої літератури.

Ми свідки надзвичайно буйного зросту творчих дитячих сил — *кожна школа має стінгазети, журнали, продуктує вірші, п'єси, оповідання, виділяє своїх дописувачів.*

Допомогти молодій зміні, дати вказівки вчителєві, нарешті самим для себе *повчитися у дітей* — з'являється основним моментом в роботі плужанських організацій, коли вони беруться за літературу для дітей.

Тов. Троцький був написав велику статтю („*Маленькие о большем*“), в якій розглядає одну книжечку, що складена із творів дітей про Леніна. І тов. Троцький каже, що так широко і влучно описати Леніна, який він був, так виявити до нього любов і сум, як це зробили діти малі, прикл., 5-літня дівчинка — мало хто зумів з дорослих. Тов. Троцький статтею своєю твердо підкреслив значіння нової революційної творчості дитячої, покладає на неї великі надії. Та й у нас дитячі твори вже заведено до читанок, хрестоматій і там вони дуже помітні, прикрашують книги, залюбки читаються всіма.

Відшукуючи нових авторів творів для дітей, мусимо сказати, що самі діти є й будуть першими такими авторами. Їхня творчість ще слаба, часті огріхи, але з часом з таких дитячих письменників вийде дійсний і новий радянський дитячий письменник.

Отож серйозною стає для плужан справа допомогти вчителю в літроботі з дітьми. В основному це роля й обов'язки нашого вчительства.

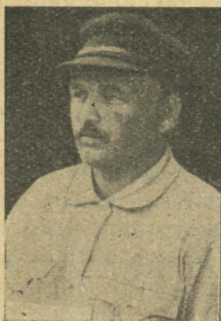
Але часто бачимо, що вчительство дуже відстале, нова книжка до нього ще не дійшла, в свій час вчитель вчився по старих книжках, звик до старих, що вже віджили, літературних творів. Це помітно й на дитячій творчості. Трапляється, що діти пишуть, придивляючись до старих віршів, або прислухаючись голосу та поради таких вчителів.

В справі допомогти дітям, в цій новій творчій праці вчительство має знайти допомогу в Плужі та його окремих членів, слідувати за новиною в літературі, читати й вчитуватись в нові твори „плужан“ і інш. ревісьменників, щоби дати дітям свою вірну й доцільну раду. Контакт плужан та студійців з вчительством ще може мати і такі наслідки: нині видано кілька нових творів, цілком придатних для дітей. Їх написали дорослі, що вирости в інших обставинах, вчилися в старій школі, вже відірвалися від сучасного дитячого, та ще особливо, сільського життя. Отже треба знати, як ці нові твори приймають діти — чи все гаразд розуміють, чи книжка робить на них те враження, якого чекав автор, коли писав своє оповідання, а чи поезію, чи задовольняє книжка дитину, допомагає їй стати свідомішим членом Республіки.

Як бачить читач — справа йде про організацію своєрідної дитячої критики на твори нових письменників, досить складної, що без допомоги письменників не завше може піти на лад в школі. Така

праця матиме велике значіння, бо допоможе авторам виявити хиби їхніх творів, запобіжить новим помилкам, які завше в праці можуть бути. Літературні організації, як Плуг і інш.—з великою подякою ці зауваження дітей приймуть, бо це ж голос тих, для кого писано було твори.

Зараз студія дитячої літератури при Плужі зацікавлена такими питаннями: 1) яку нині треба дати книжку сільській дитині: по розміру, змістом, по мові, вислову думки, 2) на які теми треба писати, 3) чи можна писати твори з алегоріями, символами, як скажемо „Воля“, „Смерть“, „Радість“, коли цих явищ ніхто не бачив, хоча всі про них знають, 4) чи припустима казка для дітей і яка саме, 5) що треба писати—дитячі п'єси, готові цілком, а чи лише інсценізації, схеми або план п'єси, а вже діти—виконавці самі складуть п'єсу, 6) які поезії з друкованих дітям зрозумілі, а які ні і чому саме і т. п.



Василь Алешко
поет і газетяр. Його
поезія „Ціп“ і інші
увійшли в читанки.
Член Плуґа.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ГУРТОК В ШКОЛІ

По наших школах засновуються найрізноманітніші гуртки, що часто провадять цікаву роботу, вміють втягти в себе певний кадр школярів-прихильників якоїсь частини знання чи мистецтва. Найбільшою популярністю користуються драматичні гуртки, кооперативні, гуртки навколо газет та рукописних журналів.

Ми вважаємо, що роля таких гуртків значна. В загальній сумі своєї роботи вони доповнюють те, чого не може дати дітям школа, вчитель, підручник у порядку офіційних занять.

Гуртки є й прекрасною формою виховання колективістичних звичок, вони міцніше з'єднують окремі дитячі індивідуальності, розвивають свідомість своїх членів.

У нас, як показує практика, найменше гуртків літературних. Здавалося-б, що вони зайві. Існує редколегія стінгазети, влаштовується вистави, вечірки, ранки з декламаціями, хоровими виступами й т. ін.— все це неначе заповнює і покриває потребу в гуртках саме літературних. Але це буде не зовсім вірно. Такі самі мотиви можна виставити й відносно гуртків природничих, математичних, фізичних, астрономічних і т. ін.

Ми вважаємо, що участь дітей у стінгазеті, у виставах, класна праця по літературі, мові аж ніяк не виключають потреб в утворенні окремих літературних гуртків там, де звичайно, для цього є ґрунт,

а саме:— школярі-поети, прозаїки, охотники до збирання народніх пісень, переказів, легенд, охотники до книжок.

Таких школярів може вказати кожен учитель, особливо по семирічках.

Прикладом, спілка письменників Плуг чимало одержує листів, поезій, навіть оповідань від школярів. А щоб дізнатися адреси Плуга, дістати марки, написати листа, загалом— відважитися на такий крок— для цього треба бути особливо активним учнем.

Що мав-би робити шкільний літгурток? Звичайно, як літгуртки дорослих шукають собі виробничого літературного осередку, так само й школярам цей літосередок треба мати.

Ним можуть бути: своя шкільна газета, де члени літгуртка вміщують свої твори, перед тим зачитані й обмірковані в літгуртку, передплата й обміркування художнього матеріалу з журналу „Червоні Квіти“, для старших (6—7 груп) зачитання й обміркування матеріалу з журналу „Плужанин“, популярного літературно-критичного журналу (до речі придатність „Плужанина“ саме для такого використання визнано й Упр. соцвиху, що рекомендує „Плужанина“ для вчителів і учнів старших груп трудшколи).

Шкільний літгурток повинен гуртом зачитувати й обговорювати окремі книжки для юних лєнінців із серії художньої літератури, хоча б книжки „Селянської бібліотеки“— з творів Плуга, значна частина яких цілком придатна для старших школярів. А насамперед гурток повинен колективно обробляти й допомагати своїм поетам і письменникам.

Тут уже на перший план виступає роль вчителя, яко старшого товариша, що повинен брати участь у роботі літгуртка (говоримо переважно про вчителя

310894

мови й письменства в семирічці), допомагати дітям (з педагогічним тактовним підходом) критикувати твори своїх товаришів. Учитель має розпочати (а далі втягти й школярів) цикл лекцій, докладів з теорії поезії, прози, весь час пояснюючи все на близьких і знайомих дітям прикладах із творів кращих авторів.

Адже ж і „Порадник Головсоцвиху“ вже на 4 році навчання вказує на необхідність складання докладів, звітів, інсценізацій, запису пісень, казок, загадок, участь у рукописних журналах, газетах, більше того — вказує на необхідність спостережень над мовою місцевості (а значить і над художніми творами селянських поетів, що їх в останні часи розвелося таки чимало (див. стр. 89 „Порадника“).

Техніка зібрань гуртка, його керуючі органи, загальні збори - публічні виступи членів гуртка, літвечірки й т. п. все це — не потребує вказівок. Тут повна воля місцевій ініціативі, повна погодженість із роботою всієї школи, цілковита залежність від сил, бажання й здібностей самих школярів, можливо-майбутніх видатних поетів і письменників.

Нова школа повинна всебічно допомагати учневі виявити його здібності, нахили природні. Гуртки, в тім числі й літературні, стануть до цього у великій пригоді.

КІЛЬКА СЛІВ НА ТЕМУ „ЯКОЇ КНИЖКИ ТРЕБА ДІТЯМ“

Цілком логічно зроблять ті з наших читачів, що, перечитавши заклики в попередніх статтях, зажадають від нас докладних вказівок, як же творити дитячу книжку, яких правил та принципів слід дотримуватися, щоб написана ними книжка була дійсно сучасною, відповідала завданням і головно — з інтересом була дітьми прочитана та досягла своєї виховавчої мети. Інакше — від нас в праві вимагати, грубо висловлюючись — „рецепта“ для автора.

Треба попередити і розчарувати таких читачів — „рецепта“ такого ми не дамо, тай не дасть його ніхто, бо коли-б справа стояла так — з дитячою літературою не було-б у нас кризи, а робилося-б просто й швидко: ось „рецепт“, ось наші вимоги, наші економічні можливості — сідай, письменнику, й пиши.

На ділі виходить справа значно складніша й серйозніша. Можна багато гарного наговорити і відносно тем, завдань, навіть змісту, деталей фабули, але все це зовсім не вичерпує питання — якою повинна бути нова дитяча книжка і чого треба дотримувати її авторів.

Треба сказати, що спроб в цьому відношенні було ще мало, по журналах, в окремих книжках різні автори — педагоги й письменники силкувалися писати на цю тему, зачіпаючи кожен раз лише окремі моменти питання і всяк по своєму розроблюючи

їх. Критична зводка цих спроб уже може щось дати молодому авторові, хоча знову повторюємо, повного „рецепту“ ще ніхто не давав і думається нам — ніхто не зможе й дати скоро.

Надто складна справа — знайти шляхи до завоювання дитячого інтересу, захоплення уваги, зуміти твором яким так вплинути на читача, як саме цього не то що вдалося досягти, а *повинно* досягнути.

Почнемо з матеріалів офіційних. Р. 1925 сесія Наукпедкомів НКО УСРР заслухала цілого доклада О. Попова на тему: „Дитяча книжка“ і ухвалила: „1. Знищуючи фантастику, всяке неправдиве освітлення життя в дитлітературі, ми висовуємо натомість принципи послідового глибокого реалізму, проте допускаємо соціального і технічного змісту твори, що на цілком реалістичних і наукових підвалинах мають майбутнє, як і ту „червону романтику“, що її цілком збудовано на сучасному. 2. Ми негативно ставимось до сентименталізму, романтизму, відкидаючи зовсім непридатну для нас форму, як казка, й дуже обережно мусимо користуватися всякою дитячою літературою „про тварин“. 3. Мистецько-художній виклад, проста, ясна й образна мова, струнка композиція, загальний бадьоро-емоціональний тон — такі вимоги що до форми дитячої книжки; підкреслюємо необхідність перевтілювання автора в той чи інший дитячий вік не тільки що до змісту, але й що до форми“.

Далі, яко тимчасове відступлення, сесія погодилася: „на найближчий час допустити різні форми художніх творів, безумовно пристосовані до наших класових завдань, цілком позбавлені різної чарівної фантастики, забобонів, сентименталізму, при умові безперечної художньої вартости твору“¹⁾.

¹⁾ Матеріали Держметодкому № 3 — 4. Хар. 1925, ст. 10—11.

В цій постанові, що вперше з'явилася лише в 1925 році — на 8 році Пролетарської Революції — маємо хіба натяки, так би мовити — голі вимоги, висловлені абстрактно й одні одним всупереч (відношення до казки й байки, до фантастики, романтики). Крім того, що ці постанови далі не було розвинено й деталізовано ані в статтях, ні у відповідній проробці педагогічними катедрами, станціями й науково-дослідчими кабінетами, їх одних надзвичайно мало, вони лише звязують автора і не раз становили його в тяжке положення: з одного боку — можна як угодно писати, лиш було б це безумовної художньої вартости, з другого — треба знищувати фантастику, романтизм, всяке неправдиве освітлення життя. Доходило до таких абсурдів, коли автори починали замість „сонце сходило“ — писати: „земля поверталася“, „вітер дув“ — не можна, а треба казати інакше, як це учить фізика і т. д.

В той же час досвід дитячих бібліотек давав зовсім інші данні. Діти найохотніше читали Робінзона, Майн-Ріда, Дон-Кіхота, Мандрівку Гулівера; всім ще в пам'яті колишнє захоплення Пінкертоном і Ш. Холмсом, загалом — так званою детективною й фантастичною літературою. Цікаві дані подає А. Покровська про дослідження читабельности 19 нових книжок в 3 московських дит. бібліотеках, в Одесі та в читальні від. дитячої літератури¹⁾.

Найбільше діти брали такі книжки: „Май и Октябрина“ — фантастичні пригоди двох піонерів, „Необычайные приключения Чумички“, „Красные д'яволята“, „Белые волки“ і значно меншим успіхом користувались книги: „Ташкент — город хлебный“, „Рынок“, „К новой жизни“, „Паровоз Эт 3524“ — твори —

¹⁾ Новые детские книги. Сб. IV Инст. Методов внешн. работы. М. 1926, ст. 17—30.

дійсно написані значно талановитіше і художніше, аніж оті авантури — напівхалтурні видання, пусті, без жодної логіки подій.

Звичайно, не можна обгрунтовуватися на одному тому, що дітям подобається, але дитячі читачькі інтереси все-ж повинно вважати за важливі мотиви, особливо для авторів. Ніхто не буде відстоювати принципа „чим-би дитя не тішилося, лише-б не плакало“. „Нова книжка повинна давати дітям такий комплекс переживань, що спрямовували-б думку й почуття дитини в бік масового революційного настрою. Книжка повинна закласти також початки природничо-наукового розуміння світових явищ, вбираючи цей матеріал в художню форму... У нас немає інтересів поза оточенням — всі інтереси дітей конкретні й виходять з динамічних моментів життя, що невинно рухається“¹⁾...

З такими завданнями не можна не погодитись, в той-же час не перегибаючи палки лише в бік утилітарного значіння книги, бо повстає питання: а що, коли діти не читатимуть нових книжок, що будуть витримані з цього боку, але не задовольнятимуть читачів. Невеличкий досвід наших читанок з сухим, дидактичним матеріалом, повних всіх отих моментів, що мусили-б в дитині виховувати „рев. настрої“, показав — що такі читанки для дітей нудні, не цікаві („Веселка“, „Червоні зорі“, „До світла“, „Промінь“ і ін.).

Думається нам, що елемент фантастики мусить залишитися в дитячих книжках, звичайно без офарблення містицизмом, релігійністю, старою геральдикой, чинами, забобонами і т. ін. аксесуарами минулого.

¹⁾ Что рассказывать детям. 36. Центр. Досвідн. Педагогічн. Станції НКО УСРР. Хар. 1925, ст. V.

Конкретно, ми гадаємо, що дитяча книжка, а значить в першу чергу її автор мусять дбати про ось ці моменти в такий спосіб:

1. *Тема*. Матеріал для книжки має бути взятий де вгодно, лише б це було для дітей близьке, цікаве, зрозуміле. Коли з серії „пригод“, ми поділили б теми на слідуючі види: *утопічні твори*, в основу яких беруть часто звужено до певної міри наукову чи соціальну гіпотезу, *історичні* (вожді, герої війн, політичних, релігійних, соціальних рухів, доісторичні часи (Роні-„Вамірех“, „По вогонь“, „Пригоди доістор. хлопця“ і ін.); *географічні* — мандрівки, завойовання, експедиції, полювання (Карінцев, Купер, Лондон, Стенлі), *соціальні*: детективні (сищики, бандити, „червона романтика“), революційні (вожді, діячі, епізоди боротьби, фашизм, капіталізм). З серії „пригод“ рішуче треба уникати *абсурдних* тем, на зразок колишніх мандрівок бар. Мюнхгаузена, пригод Макса й Морица, малюнків-ельфів і гномів, котів у чоботях, лісовиків, відьом, мавок і інш.

Особливу увагу треба звертати на теми *виробничі*, саме не в формі казок, що не в'яжуться одне з одним. Такі теми сприяють розвиткові у дітей винахідливості, технічних знань, виробничих нахилів.

Безумовно, теми *революційні*, не в аспекті пригод, а просто — в історичному, біографічному чи монографічному виконанні — повинні зайняти чільне місце.

Для дітей малих цілком припустимі *теми із значною долею фантастики* з життя тварин, *науково-популярні* (у відповідному для цього віку викладі), *авантюрно-веселі* пригоди річей з дитячого оточення, допущення *антропоморфізму* в дозах, що не викликають небезпеки дати дітям хибні уявлення про світ і оточення.

2. *Розгортання сюжету* дитячої книжки слід провадити в реалістичних тонах, без сентиментального

офарблення, без вип'ячення моралі, в дотриманні дійсної реальності. Від автора повинно вимагати чіткого й ясного рисунка соціальних відносин, повне змалювання доби, обрисовку типів, загального фону, на якому розвивається дана подія, яскравої картини побуту, книжка повинна привчати читача критично ставитися до героїв, розуміти ті фактори соціальні, що вплинули на них. Тут особливо важливою є праця автора як раз в тій галузі, що найбільше відома йому, життєві пригоди саме ті, що їх авторові доводилося самому пережити чи добре вивчити і таким чином—в творі дати правдивий відбиток, без жодної штучності та затуманювання загальними фразами й поясненнями.

Де-хто радить кульмінаційний пункт відносити на кінець (зб. „Что читать детям“), але ми боїмося давати таких порад, бо вони зв'яжуть творчість і не є типовими для кожного твору. Яко зразок—ми б порадили уважно придивитися до композицій оповідань Чехова, Серафимовича, Винниченка, Неверова, з нових українських—Головка, Васильченка.

3. *Мова* дитячої книжки—одна з найважливіших частин твору. Мова дорослих і дітей—значно різниться. Педагогічні принципи вимагають особливо уважного відношення до мови дитячої книжки, бо ж кожне слово буде розбиратися молодим читачем, воно увійде в обіходну його мову, стане зразком на все життя. Збагачення мови школяра свідчить, що до його рук трапляли твори кращих письменників і навпаки. В лексиконі дитячому відсутні слова з чужих мов, здебільшого наукові та спеціальні терміни, слова, що визначають якісь абстрактні поняття, що мало доступні розумінню дитини. В мові немає довгих речень, вже не кажучи про будову речень періодами. Особливо—простою й легкою мусить бути мова книжок для малих дітей. Мова народніх

творів (думи, казки, пісні, легенди) та письменників як М. Вовчок, Г. Барвінок, Т. Шевченко, Кв. Основ'яненко сміло може бути зразком для молодого письменника, що починає писати. Боротьба за наближення мови до народньої в художніх творах — завдання серйозне й конче потрібне. Тут становище письменника складне: з одного боку, він не може змінити свого стиля, своєї манери передачі думок, з другого ж — весь час він повинен пам'ятати — хто такі будуть його читачі і підпорядковуватись цьому. Лише великі письменники — класики дійсно зуміли так свої твори написати, що їх легко розуміє молодий читач і в той же час це ніскільки не зменшує значіння творів для читача дорослого (мова Л. Толстого, Н.-Левицького, Мирного, Грінченка, Короленка).

4. Місце *гумору* в дитячій книжці надзвичайно важливе. Книжка має завдання викликати у читача здоровий, веселий сміх. Досягти цього легко різними засобами, але на цьому ми зупинятися не будемо. Треба тільки застерігати авторів від змагання викликати у дітей сміх злорадний. Прикладом, широко відома в старі часи книжка „Макс і Мориц“ викликає сміх у читача описом різних пригод глузування героїв з людей. Макс і Мориц роблять безліч пакостів і цим автор викликає сміх. Установка невірна. Часто сміх викликається грубими, переданими в антихудожніх тонах, виходками ось, як це бачимо в книжці „Стьопка-Растрьопка“, що за старих часів мала дуже багато видань, попавши до Росії з Німеччини, де так само була в свій час популярною.

Елементи комічного не можна змішувати з елементами жорстокого глузування, образ, прикл., розбишаки відривають ногу, вибивають око, руйнують гнізда і т. п. і т. п. — тут гумор має стільки негативних прикмет, що з рештою щезає все значіння його, а разом і вся педагогічна вартість книжки.

Не такі мусять бути „веселі“ моменти в дитячих книжках. Комізм їхній повинен виходити з всієї обстановки оповідання, бути логічним і щиро-натуральним, близьким читачу по своїй реальності та оригінальній обстановці саме даної пригоди.

Без внесення комічних моментів книга дитяча багато втрачає. Гумор загалом має два завдання: засудження певного явища і співчуття тому, хто попав в це положення. Тож і мусить автор комічні моменти так будувати, щоби читач в них легко знаходив щось близьке для самого себе, співчував би доброчину і радів разом з тим з покараної хиби. Штучний, дешевий гумор нігде, а тим більше в дитячій книжці, не до речі.

5. *Мораль.* Якось у нас уже так пішло, що революційна дитяча книжка завше, як ото американські сентиментальні кіно-фільми, закінчується щасливо. Лихі люди покарані, а добрі — радіють, і читача до цього запрохують. Такий шаблон ставить надто вузькі рамці авторові, а разом з тим він не завше цікавий дітям. Чомусь складається думка, що для дітей треба давати лише те, що гарно закінчується. Ми стоїмо перш за все за художню правду, правдиве відбиття життя, а в житті далеко не все так іде і кінчається, як це ми бачимо в дитячих книжках.

Що правда, загальний тон дитячої книжки мусить бути таким, щоби виховувати у читача емоції бодрі, заклик до праці, до товарискиости, любов до природи, до життя, прагнення знищувати перешкоди, боротись за існування, виховувати почуття радості. Але не завше це слід досягати тільки одними щасливими закінченнями оповідань. Можна на фоні невдач, життєвих тяжких пригод всі оці емоції викликати, симпатії читача повернути в бажаний бік. Вся сила в розвертанні події, в передачі й освітленні боротьби і засобів та факторів цієї боротьби. Кінець є лише

та розвязка, що нею мусить закінчити автор свій твір, але з цього ніскільки не виходить, що він повинен бути неодмінно веселим і неодмінно щасливим.

Педагогічний принцип вимагає лише одного — уникнення зайвого згущення песимістичних фарб, надання творіві духу безнадійности, розчарування. Все ж інше залежить від мистецької умілости автора та його таланту.

Ми коротенько зупинилися на деяких (далеко не всіх) питаннях що до основних (на нашу думку) вимог та обумовлень дитячої книжки. З рештою найкращим порадиником молодому авторові можуть бути кращі твори письменників, що їхні праці популярні серед дітей-читачів, не засуджені критикою й сучасною педагогікою і на довго лишилися зразками для грядущої молодшої письменницької сили. До цих творів ми й відсилаємо тих, хто починає своє перо вправляти на полі дитячої літератури.



Іван Шевченко і Вол. Сосюра

Ів. Шевченко відомий, як автор юнацьких та піонерських пісень. Належить до Плуга. В. Сосюра — сучасний пролетарський поет.

ЯКОЮ ПОВИННА БУТИ П'ЕСА ДЛЯ ДІТЕЙ ¹⁾

1. Стара педагогіка характерна негативним відношенням до дитячого театру. Дехто з її апологетів висловлював, навіть, думки, що в школі немає місця для драматичної творчості дітей, що розбуркувати у дітей драматичний інстинкт шкідливо, перешкоджає „навчанню“, дає хибні наслідки.

2. Все-ж і за часів старого режиму було видано досить значну кількість п'єс для дітей, повних всіх отих атрибутів, що ними характерний весь лад буржуазний. Це переважно — п'єси на:

Сюжети: королів, царів, царевен, вельмож, панів, чарівників, відьом, мавок, русалок, муз, геніїв, янголів, святих, бога і т. п.

Мотиви: любови до всіх людей, слух'яности дорослих, хто б вони не були, доброзичливості, сентиментального відношення до природи, тварин, комах, з *ідеологією* пануючої тоді буржуазної класи, патріотизмом, націоналістичними ідеями, релігійністю і т. і. — це все типові прикмети драматичних творів для дітей старого часу.

3. Здобута Жовтнем нова система виховання геть змела всі традиційні філософські міркування схоластиків-педагогів; нині „осередком уваги виховання є жива дитина, її природній зріст та нормальний розвиток, задоволення всіх психо-фізичних потреб дитини, яко істоти, тісно звязаної з оточенням і розвиток якої обумовлюється в значній мірі цим оточенням“.

¹⁾ Тези до II-го Всеукр. З'їзду Плуга 3 квітня 1924 р.

4. Нова система виховання — соцвих — своїм завданням поставила всебічне гармонійне розвинення дитини, збудоване на її самодіяльності, творчому виявленні здібностей, організацію дитячого життя в колективі, який відповідав би природі дитини, а також природі громадського й природнього оточення дитини.

5. Дитячий театр є один з важливих засобів виявлення дитячої творчости, він дає широкі можливості до розвитку всіх сторін життя дитини.

6. Буржуазна педагогіка дитячий театр зводила до вузьких рамців — механічного наслідування театру „дорослих“, використання готових п'єс, до ігнорування колосального матеріалу для дитячої драматичної творчости — як народні й дитячі гри, пісні, легенди, думи, поезії і т. ін.

7. Соціальна система виховання ввела в свою практику новий термін з новим змістом „драматизація чи інсценізація“, охоплюючи всі спроби дітей відтворювати в особах, починаючи з ігор, пісень і доводячи до постановок цілих п'єс.

8. Не говорячи вже про те, що дитячі п'єси, інсценізації і т. інш. сучасні повинні мати цілком певну і природньо виявлену пролетарську ідеологію, треба рішуче покінчити з сюжетами та героями типу чарів, кабалістики, повних альтруїстичних почувань, з прагненням до вічних загально-людських ідеалів „краси, добра, справедливости“, а рівно — необхідно і саму техніку п'єс погодити з вимогами нової педагогіки.

9. Треба рахуватися з сучасним запасом дитячих знаннів, уявлень, — це ще тому трудна річ, що авторами п'єс з'являються переважно дорослі, вихованці старої школи, свідки побуту старого режиму. Сучасна дитина (що народилася 1912 — 15 — 17 р.р.) мало пам'ятає дитинство, мало розбиралася в оточенню

царського режиму і тому велика маса понять у неї і у нас — дорослих цілком різні. Поліцай і міліціонер, салдат і червоноармієць, жандарський офіцер і співробітник ДПУ, панська економія і радгосп, школа і трудшкола, приют і д. будинок і т. п. — це все речі, що в нашому уявленні цілком контрастні, а дитина має лише однобічне уявлення — сучасне.

10. Автор — доросла людина — має контрастні уявлення побуту старого й сучасного, розрізняє їх, дитина — доки що несвідомий свідок минулого. Років через 5 наші діти цілковито не матимуть безпосереднього уявлення побуту минулого.

Тому в п'єсах для дітей треба бути особливо обережним, виставляючи постаті з минулого, оперуючи старими термінами, поняттями.

11. Діти дуже чутливі до всякого роду фальсифікації, пристосовань до якогось нижчого віку, рівня розвитку, ламання думки, а то й мови (сюсюкання) для „дитячого розуміння“.

Такої хибної специфічності не повинно бути в дитячому театрі.

12. Дитина по своїй натурі рухлива, повна експресії, бігання, гри, — цілком зрозуміло, що в дитячих п'єсах треба рішуче уникати довгих промов, повчаючих нотацій, психологічних „розмазувань“. Дія повинна бути яскравою, простою, без зайвих затягань. Діалогів треба уникати, або вже робити короткими, діловими, збудованими з коротких простих речень. Театр є засіб не пояснення, а показування певних думок, ідей.

Як найбільше групових рухів, дії, гумору, введення пригод, сцен, ігор, забавок, хоча б біганина ота звичайна, що нею дитина завше супроводить свій час — все це найкраще оживляє п'єсу, зацікавлює глядача, а разом і актора робить учасником дії, а не виконавцем певної ролі.

13. Без сумніву — співи й музика є неодмінний елемент дитячої драматизації, подібно до того, як це спостерігаємо в житті дитини. Нова школа цієї галузі мистецтва вважає за головні в справі естетичного виховання. При багатющому запасі у нас мелодій народніх пісень, мотивів, що відбивають найрізноманітніші боки життя народу — справа введення пісень, музики в п'єси не складна, продиктована життям і дає великі ефекти.

14. Треба дуже обережно віднестися до введення в дитячі п'єси дорослих дієвих осіб. Ці ролі виконують самі діти, що ні постаттю, ні голосом, ні рухами не можуть утворити певного образу, дають фігури переважно карикатурні і значно псують враження, настрої п'єси.

Хиба ця виправлена може бути відповідним розподілом ролей (більшим на зріст дітям), але загроможувати п'єсу дорослими) прикл., п'єса „Червона Хусточка“), поруч з дієвими особами — дійсно малими дітьми — ніяк не можна.

15. Що до будови самої п'єси — необхідно брати на увагу швидке втомлювання дітей. Отже п'єса на кілька коротеньких дій — малюнків, або інсценізація з кількох картин — бажаний тип дитячої драматизації.

16. Спірне питання що до мови — оскільки реально й відверто можна мову люмпенського побуту (лайливих слів) вкладати в уста дієвих осіб — дітей і подавати публіці — дітям.

На нашу думку — поруч з правдивим підходом та відтворенням життя — маємо педагогічні завдання дитячого театру — себ-то не продовження негативної дійсності, а навпаки — зміна, покращання, боротьба з темними боками побуту.

Тому введення виразів, як „гад“, „арештантлого“, „іроди ви роспроклятіє“, „собако“, „людоді“,

„гаденя“, „гадюко“ і т. п. (п'єса „Малий Тарас“ — Волиняка) нічим не можна виправдати, а шкідливість їхня безумовна.

17. Так само не слід занадто переборщувати чорними фарбами, слізьми, розпачливими криками, висновками — дитина не так, як дорослий, а значно активніше переживає п'єсу, боліє, співчуває подіям, радіє і плаче разом з героєм її. Отже необхідність вірного відбитку життя з одного боку, і педагогічні основи підхода до справи (уздечка), з другого — повинно весь час мати на увазі авторові драматичних творів для дітей.

18. Часто автори вкладають в слова дієвих осіб думки й ідеї, що цілком неприродні, штучні, які лише допомагають авторові дати певний відтінок п'єси, події (ідеологію). Ми зазначили вже чуткість дитячу до всіх отаких фальсифікацій і застерігаємо рішуче від подібного хибного підходу.

Сама дія, зміст її, а не промови, „доклади“ мусять в цілому виявити ідеологію чи показати ідею п'єси.

19. Дитяча фантазія здатна на велику творчість — завдання дитячого театру нашого часу — розвивати цю творчість, взагалі викликати ініціативу, здібності дітей. Оздоблення п'єс, а значить і вистав дитячих складною бутафорією, реквізитом, декораціями, зловживання гримом — повертає дитячий театр до старих шляхів, позбавляє змоги виявити свій смак, почуття, веде до пасивності, казньонщини.

20. Як бачимо, дитячий театр вимагає цілком іншого підходу, а ніж театр дорослих. Він є передусім — педагогічний засіб виявлення й розвитку здібностей, творчості, активності дітей і як такий неодмінно мусить бути збудований за повним дотриманням вимог нової педагогіки.

Автори п'єс для цього театру повинні знати особливості психіки дітей сучасної доби, вивчати

побут і настрої дитинства, його інтереси, почування, турботи. Дитячий театр є важлива частина системи соціального виховання, чужа шаблановості, формалістики, традиційності.



Андрій Панів

автор численних віршів, що увійшли в дитячі читанки, декламатори, альманахи; кілька поезій покладено на ноти і їх співають піонери. Один з фундаторів спілки Плуг.

РОЛЯ МАЛЮНКІВ В ДИТЯЧИХ КНИЖКАХ

В роки великої господарчої руїни, на перших кроках свого існування поліграфічна справа республіки стояла кепсько. Книжки було друквано на цупкому обгортчному кольоровому папері, неясним друком, без малюнків, серйозної редакційної праці.

Вже не доводиться говорити про теми, зміст та зовнішній вигляд книжок для дітей. Нових авторів ще не було, видавництва поволі собі передруковували поодинокі твори старих авторів.

Безумовно, що до видання в ті роки книжок не можна було подавати і серйозних вимог. Загальний стан народнього господарства такий був.

Отже протягом останніх років стан республіки невинно кращає, з'являються певні технічні можливості видавати книги на кращому папері, чітким друком, з відповідною редакційною обробкою.

Відповідно до оживлення і зміцнення видавничої справи, в галузі літератури для дітей можна і повинно подати певні вимоги як до авторів, так особливо до видавництв.

Уважний перегляд літпродукції для дітей за 1924—25 р.р. виявляє, що наші видавництва ще мало звертають уваги на зовнішній вигляд дитячої книжки, оздоблення її малюнками.

Старі видавництва дитячої літератури мали значний досвід. Всім відомі охайні видання Вольфа, Деврієна, Ситіна, педагогічних журналів, Кнебея,

Сойкина, Попової, Ступина й інш.; кожную книжку було неодмінно ілюстровано чи малюнками на окремих вкладних аркушах, а чи просто в тексті. Цей досвід і підход наші видавництва мусять використати неодмінно.

Правда, малюнки значно здорожують книжку, але за ці роки ми вже маємо значний запас кліше, що їх можна використовувати. В таких великих містах, як Київ, Одеса, Харків, навіть в менших: Полтава, Катеринослав, де було друковано підручники, науково-популярні книжки — ці запаси старих кліше є, необхідно лише більш уважно поставитись до дитячої книжки.

Малюнки в книжці для дітей не примхи чи розкіш, а основна обов'язкова частина. Крім того, малюнки оживляють текст, дають змогу читачеві спочити від читання, поміркувати, ще не закінчивши всієї книги, над окремими епізодами оповідання, вони надзвичайно розбуркують активність, охоту до перетворення в життя фабули. Малюнки — фотографії, чи зроблені досвідним художником, правдиві по змісту, доповнюють книжку, дають їй ясність, конкретність.

Малюнки в науково-популярних книжках, географічних, історичних оповіданнях, порадиниках до різних ремесел, занять, вправ (дитина — фізик, хемик, колекціонер, палітурщик, екскурсант і т. ін.) остільки важлива справа, що нехтувати цим можуть лише безграмотні редактори та халтурницькі видавництва.

Відомий педагог і діяч Н. Чехов так визначає значіння малюнків в дитячих книжках: „Ілюстрації допомагають роботі дитячого уявлення, поширюють і вглубляють її, дають їй конкретні образи і сприяють повніше й міцніше прийняти вражіння... Чорний малюнок дає значно менше, а ніж малюнок у фарбах. Для дітей оточення існує саме в фарбах і потрібно

дитині мати значне розвинення абстрактної уяви, щоби на підставі чорних рис уявити собі світ саме таким, як є він в дійсності.

Крім того малюнки у фарбах залишають значно міцніше враження у дітей, врізаються в їхній пам'яті.

Для дітей-же менших (дошкільного віку) картинка в книжці має більше значіння, як самий текст... Вони (художники) дають багатющий матеріал для естетичного розвитку дітей". (Н. Чехов. „Детская литература“ М. 1909, ст. 93 — 94).

До малюнків необхідно віднести й інші засоби оживлення книжки, як різні заставки, кінцівки, особливо, коли своїм змістом ці прикраси відбивають зміст, настрій оповідання — мапи, схеми, фотографії авторів, чи на початку — яко заглавна літера, а чи зокрема, факсиміле авторського підпису, фігурні літери на початку розділу книжки.

Під малюнки необхідно ставити надписи, беручи текст з оповідання, з тенденцією зацікавити читача.

По своєму змісту — дитячі малюнки повинні бути не складними, ясно давати передній план, дієвих осіб, без особливої уваги на точну фіксировку далів, деталей заднього плану. Дитина мусить схопити основу малюнка, а вже її фантазія доповнить малюнок, переверне його по своєму, зробить належні, властиві як раз для даного читача висновки й аналіз.

Кожна книжка для дитини має своєю метою виховання естетичних почуттів, розвинення смаку, образотворчих здібностей. Малюнки це завдання художнього твору допомагають виконати.

Не можна обминути правдивою доганою спроби деяких наших видавництв дати книжку дитині без жодних малюнків, мап.

На це грішила особливо „Книгоспілка“ та „Рух“. Цілу низку українських видань було видано без жодного малюнку (прикл., „Стародавні подорожі“ —

географічно-історична розвідка не має ні схеми мандрівок, ні мапи світу, знімків кораблів греків, фінікіян, римлян, портретів мандрівників, в той час, як кліше готові можна було дістати). Аналогічне явище маємо з творами Франка („Рух“ і „Книгоспілка“), що без жодного малюнка (те саме сталося з „Спартаком“, Неверовим і ін.).

Нині, дитячій книжці значно більше уваги. Ціла низка видавництв приступає до видання серій книг для дітей і саме науково-популярних — тож хочемо цим дати пораду, а разом і застерегти їх від грубих педагогічних помилок. Крім того, на обов'язку авторів лежить і ця справа — вони мусять вимагати від видавництв ілюстрацій до всіх творів для дітей, підбирати малюнки чи теми для них. Так само і читач, дитина та вчитель мусять про це казати.



Олек. Копиленко
написав книжку для дітей „Сен-
чини пригоди“. Член Вапліте.

ПОРА ВЗЯТИСЯ ЯК СЛІД І ЗА ДИТЯЧІ ФІЛЬМИ

Як ніби-то соромно писати, починаючи зі скарг, але-ж бо і досі інтереси дитячі, або кажучи стилем високим — „тих квітів життя, що продовжують почату велику справу будування нового життя і т. п.“ — все-ж таки ще на задньому плані. Це маємо з літературою для дітей, це — ще болючіше відчуваємо на кінодит-фронті. Власне — тут ще й фронту немає, а одна дірка. Бо крім фільму „Марійка“, „Маховика“, де-яких призначених для дорослих — більш нічим не може порадувати наших дітей ні ВУФКУ, ні інші кіно-організації та підприємства. Таку саму картину маємо і в Москві, мало чути щось за кордоном (навіть). Та Захід не указ нам. Радянським Республікам треба в цій ділянці розгорнути таку роботу, щоб і той Захід зацмокав. Чи можливо, як саме, що робити, з якого кінця починати — ось ті основні питання, що стоять в черзі справи дитячого кіно. Про них ми й говорити будемо.

ЧИ МОЖЛИВО?

Думається, що вже можливо. Дитячий фільм по техніці простіший і легший, дешевший, ніж всі оті інші, що для них доводиться будувати цілі міста, пароплави, садки, заводити звіринці, виховувати спеціалістів-акторів, перемагати „трюки“. Тут, власне кажучи,

треба раніш всього поговорити, що ж дати дітям, яким, що саме, з чого починати, яке це має значіння.

Нема чого вихваляти кіно, підносити його значіння. Конкретнішої й авторитетнішої думки, яку сказав В. Іл. Ленін про кіно — не може бути.

Про педагогічне значіння маємо фахові свідчення педагогів, цілі статті про кіно, яко навчальний підсоби́к (див. хоча-б статті Б. Сорокина в „АРК“ ч. 4—5 1925 р., В. Диканської в „Советское кино“ ч. 1, 1925 р., крики в нашій педагогічній пресі, газетах).

Хочемо ми лише підкреслити одну основну рису кіно — можливість ним показати те, чого і дорослий, а особливо дитина, ніколи може не побачуть, не уявляють конкретно, приймають „на віру“, або-ж просто не здатні так спостерігати, як це покаже кіно, завдяки одночасности дії, яскравій наочности звязку між окремими фазами подій, явищ, сжатости вислову, великим планом, „лупі часу“. Кіно ховає в собі надзвичайні можливості, що особливо цінні і потрібні в педагогічній справі.

Бо дійсно, як же можна спостерігати підводне життя океану, за 1—2 години побачити всю Французьку Революцію, Мандрівку Стенлі, подорож Колумба, літ кулі, або розмноження бактерій (мікроріно), життя самоїдів, побут негрів, землетруси, водоспади, повідь Ленінграду і т. п. безліч явищ, подій, процесів!?

Величезні досягнення техніки кіно викривають грандіозні перспективи і їх особливо потрібно використати ось тут, при забезпеченні дітей складною зброєю до перемоги на майбутньому тяжкому життєвому шляху.

Як ще не бідні наші підприємства — все ж можна частину коштів виділити на спеціальні дитячі фільми. Певні ми, що ці фільми будуть не зайві, не скучні

і не збиточні і для дорослого глядача, особливо в Рад. Союзі, де такий великий відсоток неписьменних людей без жодного наукового багажу, невідомих, що вірять і в Іллю — громодателя, і в веселку — що воду божій матері дає, знахарів, дідів, бабів, відьом.

З ЯКОГО КІНЦЯ?

Якось недавно один мій знайомий — сільський вчитель, перечитав низку книжок — творів сучасних письменників революційних, зітхнув: „Що воно все агітація та агітація... Невже ж немає нічого такого, як ото раніше писали“... І назвав всім відомі „товсті“ томи класиків.

Звичайно, вчитель-вчителем і нам не указ, а дійсно чи не на хибний шлях стає кіно-продукція, розпочинаючи дитячу серію фільмів з „побуту сучасних дітей“ та з „дитячого руху“. Піонерський рух зростає з кожним днем, він виконує величезну роботу — політично освідомляючи дитинство, сім'ю, готує гарну зміну комсомолу і далі, з часом, партії. Це завдання у нас на 100⁰/. Дитруху допомагає нова школа, оновлене, червоне вже вчительство, все сучасне наше оточення, дитяча преса, нова література, нарешті — сама нова система навчання.

Дитинству й юнацтву лишається „гризти зубами граніт науки“ (хай пробачуть мені діячі Соцвиху за таке відрізнення навчання від виховання!). Цей „граніт“ міцний, бо складне життя і треба багато нагризти, а зуби молоді. Треба як найскоріше прийти на допомогу цілою серією невеличких науково-популярних фільмів. Ось з цього кінця треба починати, він пекучіший, приступніший і важливіший.

Звичайно, це не виключає і завдання вузько-політичного, що його ми згадували, воно нагальне і невід'ємне від всього виховання, але політвиховання

у нас іде, наслідки маємо величезні і без кіно, це дає змогу більше думати про формальні знання.

ЯКІ-Ж ФІЛЬМИ?

Не в короткій статті давати перелік тем, їх така сила, що аби вистачило снаги. Але можна визначити основні віхи.

Навчання у нас майже скрізь провадиться за комплексовою системою. Зайвою розкішшю було-б мати фільми для кожного колекса та ще для різних груп (і віку) дитячих. Завдання фільма — об'єднати цілу групу лекцій (скажемо — комплексів) в низку певних відомостів і дати цільну закінчену картину, з'ясувати логічний зв'язок життєвих явищ, що до того дитині не був ясний.

Не важно, коли, припустимо, хто, а то й ціла група — побачить на екрані те, чого ще „не проходили“. Все рівно, далі при розмові, в лекції почує вона слова і пригадає, що бачила. Від цього слова набудуть форми, конкретности, і, навпаки, ті, хто читав, чув про те, що екран показує — зрадіють — і ясніше уявлять абстрактні до нині поняття, образи, типи, краєвиди, події.

Вся суть в самому фільмі, щоб був він ясний, логічний, витриманий з педагогічного боку (про ідеологічний ми не згадуємо, бо звичайно-ж мова йде не про „Модель от Пакена“, „Ню“, „Человек со стальной рукой“ і інш.).

В першу чергу потрібні фільми з наукових дисциплін: суспілезнавства, природи, біології, анатомії, фізики, географії, етнографії, (особливо ці дві), гігієни, історії, санітарії, фільми з виробництва, світової продукції.

Ми цілком погоджуємося з двома прикладами т. Сорокіна на фільми географічні і природничі: ліс,

вода. Ось перелік підзаголовків І-ої: загальний вигляд лісу, мешканці лісів, експлуатація, транспорт лісу, відновлення, індустріалізація. Всі ці розділи цілком можливо ілюструвати натурними знімками по різних місцевостях, приступні дітям, безумовно збагатять їхні знання, будуть цікаві, а головне—яскраво доведуть роль людини в природі, боротьбу за існування, умови праці, наблизять далеке, абстрактне (тайга Сибіру, кора в Індійських лісах, сплав в Каліфорнії, паперові фабрики).

Бо досі-ж всі такі і їм подібні поняття передавалися словами, що в найкращому разі доповнювалися великими картинами, чи малюнками в підручниках, ще коли видавництва захочуть ласку виявити.

Все це мертво, без руху, в одній площині—все-ж таки мало дає.

Хто вчителював—напевне знає, яке оживлення вносив в школу діяпозитивний лихтар, скільки було розмов-згадок, а він давав тільки збільшений, кольоровий, яскравий малюнок.

ШЛЯХИ, ЩО НИМИ СЛІД ІТИ

Так, скажуть, все це добре. І самі знаємо. А як же цього досягти? Дійсно, перешкод сила.

Ми й нині маємо фільми, що їх можна використовувати для дитячої аудиторії. *Адже-ж не використовуємо.* Були організації дитячих кіно-сеансів—були й нема. Чому?

Ленінград влаштовує систематично денні дитсеанси, Москва—так само. І у нас—спробовано було в Полтаві, Києві, можливо, ще де-небудь. Справа гальмувалася відсутністю фільмів, коштів на такі сеанси, бо ясна річ, вони не окупали себе. Але не окупають і школи, не окупають себе музеї, бібліотеки, бо які-ж тут прибутки! Та про те всі ці

витрати в майбутньому, з баришем повернуться, бо культура, знання—величезний капітал, найсильніша зброя працюючих.

Необхідно домагатися такого:

1. Виробу фільмів для дітей з науково-популярним змістом, в них в першу чергу показати УСРР, СРСР, весь світ в робочому житті, в красі природи і т. п.

2. Організації кіно-сеансів для дітей, використовуючи ті фільми, що спеціальними педагогічними комісіями будуть визнані придатними. Сеанси повинно влаштовувати що-неділі, в день, дотримуючись всіх вимог гігієни що до повітря залі, часу демонстрування фільми (1—2 години), техніки демонстрації.

3. Використати мандрівні кіно для такої роботи по селах і тих місцях, де немає кіно-театрів.

4. В згоді з НКОсвітою розробити остаточно проект спеціального кіно-апарату, на зразок колишніх „Кок“, що безумовно свою роль тоді (до війни) виконав.

5. Дістати кошти на допомогу школам придбати стаціонарні апарати найпростішого типу (кредит, технічна допомога, поради).

6. В журналі ВУФКУ „Кіно“ та загалом в пресі повідомляти про ті дитячі фільми, що є в розпорядженні органів ВУФКУ; виробити льготні умови прокату.

7. З'ясувати за кордоном що до фільмів науково-популярних, про які є відомості, що випущені різними фільмами (Пате в Німеччині), і придатні для нас.

8. При виробі власних, нових фільмів для дітей, звернути першу увагу на фільми до комплексів навчання (науково-популярні), зовсім не гонячись за сценаріями до „Робінзонів“, різних казок, легенд і т. п., на що своя черга прийде.

9. Справу дитячого кіно вважати такою ж нагальною, як і справа з підручниками, книжками, наочними приладдями, тим більше, що поступова електрофікація країни дає можливість користатися електричною енергією навіть по містечках (двигуни при млинах, олійницях, майстернях).



Юрій Будяк

сучасний укр. поет, що написав багато віршів, казок, оповідань та п'єс для дітей. Його поема „Пан Базалей“ увійшла в дитячі збірники. Нині член
Плуга.

СЦЕНАРІЙ КІНО-ФІЛЬМУ ДЛЯ ДІТЕЙ¹⁾

1. Дотримання правдивості історичної, етнографічної, географічної, щоб кіно не руйнувало, а навпаки—зміцнювало знання дитини, здобуті з книжок, з розмов, з лекцій (навчальне значіння кіно).

2. Вибір сюжету—близького до дитячого уявлення, сучасності, зрозумілого дітям по фабулі, переживанням дієвих осіб; в той-же час можливі і екзотичні: обстановка, дія, убрання.

3. По можливості—уникнення в дит. фільмах атрибутів царського режиму, минулого ладу, поскільки діти 7—10 років зовсім не знають, а діти 11—15 років не пам'ятають, не уявляють цього і весь час змішують з аналогічними по формі, але цілком іншими по змісту, атрибутами сучасного радянського ладу.

5. Викинення дієвих осіб, зв'язаних з чарами, релігійними забобонами, легендами (чорти, відьми), перевертнями, лісовиками, мавками, водяними то що (особливо в ролі активних осіб).

5. Можна іноді вводити в фільми елементи анти-релігійні в надзвичайно популярній формі, або науково-популярні, агітаційні елементи з метою висміяти, показати правду.

6. Можливий і навіть бажаний анімізм природи (жива вода, живе дерево, або як у Метерлінка „Синя пташка“, живі: вогонь, тісто, шафа), що досить близьке дитячій фантазії, відоме як уявлення, казка і не викликає жодних непорозумінь.

¹⁾ Тези для авторів.

7. Як найменше надписів—бо діти гидко читають, серед них дуже багато неписьменних (50—70 відс.), що не встигають прочитати.

Основне правило дитячої сцени і екрана—показати дію, її зміст, а не розповісти про неї (щоб було як пантоміма!).

8. Уникнення різких перебігів від дії до дії, з одної обстановки в другу, цілком іншу, від одної з дієвих осіб до другої (монтаж). Діти мислять простіше, медленіше, швидко гублять нитку оповідання, не так скоро орієнтуються в фабулі, тяжко синтезують. Треба дію доводити до певного логічного кінця чи зупинки і тоді показувати іншу, хоча-б вони обидві були в один час в життю.

9. В добу боротьби за поширення культури, ліквідації неписьменности, підвищення рівня знань, свідомости—на перше місце треба ставити сценарій для дітей з утилітарно-просвітньою метою: досягнення культури, техніки, науки, природа, краєзнавство, праця фабрик, заводів, нові форми господарства і т. п., подаючи це в формі напів-белетристичній, вплітаючи сцени з життя робітників, дітей, різні пригоди, події, навіть пронизуючи отакими знімками з життя і праці фабрик та заводів художні твори і навпаки оздоблюючи і „белетристизуючи“ фільми про певні фабричні процеси (історія чобота, що її розповів сам чобіт, книги, коробки сірників, шматка вугілля) поруч з авантурними пригодами робітників.

10. Важливе місце мають фільми з побуту дитячих установ з життя дітей організованих, у сім'ї (піонерів), безпритульних. Таким фільмам треба надавати не вигляд хроніки (пате-журнал), а звязаних в маленькі оповідання („Як Івась попав до школи—народження, батьки, дитячі яслі, дошкільний дитячий будинок, трудова колонія, школа, шкільні порядки. Іван у профшколі. Іван робітник, має дітей і т. ін.).

11. Надзвичайно важливою частиною кожного дитячого сценарія мусить бути елемент комічного (найпоширенніша форма—комедія, але змістовна, щоб гумор був логічно обґрунтований, а не просто—ради сміху). Неодмінно треба вводити в дитячі фільми ролі тварин—участь таких акторів вносить оживлення, зацікавлює малих глядачів, викликає веселій, природній сміх, гарантує успіх фільму. Найчастіше вводять собак, коней, мавп, кішок. Можна і слід використовувати дресированих тварин, звіринці.

12. Значна частина тез що до дитячої п'єси так само має значіння і для сценарія дитячого (див. стор. 27).



Тер. Масенко

молодий револ. поет (член Плуга), його поезії увійшли в декламатори для молоді, друкуються в журн. „Червоні квіти“, „Молодий Більшовик“ і т. п.

ЗІ СПОГАДІВ ПРО ДИТЯЧЕ КІНО

1. ТЕЛЯ В РОЛІ „КІНО - БОЙОВИКА“

Тепер ніби-то заговорили таки і про дитяче кіно. Та й пора, бо скоро буде кіно-дит-фронт. А фронт взагалі річ негарна.

І сплигло в пам'яті недавнє минуле з практики на цьому-ж фронті...

Р. 1918 довелося працювати мені інструктором кооперації (в культвідділі) в одному з повітів Полтавщини. Несподівано для себе натрапив я в земському складі серед різного барахла шкільного на справний кіно-апарат системи „Кок“. Чув я про цей апарат, але ще з ним не працював. Та нічого. Штука хоч і мудра, а „не святі горшки ліплять“.

Витяг, почистив,— все гаразд. І лампочки є, і фільми. Спробував у себе в хаті—добре показує. Поклеїв фільми, та з першою-ж командировкою по сільських споживчих товариствах рушив вкупі з кіно.

Може, думаю, де трохи дівтору розвеселю... Кіно маленьке, як зінгеровська швейна машинка, чи що путне буде?!

Приїзду в село. В школу. Так і так, мовляв, учительці, хочу у вечері дітям показати „Живі картини“.

Не вірить вона. Від кого я приїхав, чи є у мене документи (а час, самі знаєте, був таки три-вожний, як раз гетьман сів, я ото й із школи втік

від нього аж в чужий повіт). Показую, що мав від споживчого союзу, знімаю кришку з апарату, кручу ручку—миготить лампочка... Наче діло чесне...

Згодилася вона. Учні аж стрибають—якісь такі кумедні картини будуть, що самі бігають.

— А батькам можна?—Можна...

— Ги-и-!—З братом можна?—Можна.

Всі вистребом скоріше до дому... Ще й не темно, а вже публіка йде. Школа гуде. Роздвинули стіну в класі, нап'яв я простираadlo, умостив стола, на нього кіно своє—сотні очей дитячих, мов шпильками повтикались у мене та в „швейну машинку“ (так і діти охрестили вироб „братів Пате“).

Потушили світло, запалив я свічку, виняв голку з ниткою (нею наспіх зшивав фільм, бо клею такого не було), став передмову казати.

Ой, слухала ж дівчора!.. А ні чи-чирк...

Трудно пояснити було їм, чого воно — крутиш — а на стіні світло мигає, не бачили тоді ще по селах електрики, не знали.

Розповів про зміст фільма, загасив свічку і почав крутити...

Несамовитий регіт, веселий, несподіваний розітнувся по школі. Дівчора зірвалась з полу, побігла до екрану, хватала... і—нічого не ловила. А на екрані стояв складач і літеру за літерою складав у слово (фільм був „Як друкують газету“).

Діти до мене—чого він махає руками.

— Диви—дивиться! Пішов... О!—другий!..

Гамір такий був, що не можна було нічого сказати, надписа прочитати. А на екрані вже гранки готові, ось роблять матриці, відливають стереотипи, працює ротаційка, викидає газету.

Кожна фігура першого плану, зовсім не комічна, а, навпаки, ділова, серйозна—викликала вибухи сміху, що переходив в дикий регіт. Дітям не сиділося,

мій стіл походив на палубу корабля. А позаду чулися репліки, цмокання дорослих, що також були зворушені.

Докрутив я фільм — знову білий екран.

— Ще, ще, дядя! Хай ще!..

— Ще раз!..

Свічу свічку і оглядаю публіку. Обличчя — як пожар — червоні, веселі, раді. Очищі блищать, де там, щоб спав хто.

— Ну, що як?

— Ой, хороше ж! Хай ще раз! Як ото воно!?

Пояснює салдат:

— Било на фронті таке. Кіно називається. Апарат такої...

Даю передишку і руці своїй і дітям.

Схожу я з столу — дітям не до мене — я — ніщо, ото машина — штука.

Пояснюю слідувачу — „Добування кам'яного вугілля“. Ця трохи простіша, але пофарбована і моя маленька лампочка не може як слід освітлити її. Але інтерес — той самий. Тільки зареочеться заля — ось, дивись, надпис, і в мент вся заля читає по складах — „Ра-бо-чие от-ди-хают“.

Третя і остання була „Молочна ферма в Петровському-Розумовському с. г. Ін-туті“.

Тут уже натішилася дівтора. Побачили свої, знайомі картини — женуть череду — і по залі гейкає публіка.

— А ну, ряба!.. А та і хвостом махає — ха-ха-ха!..

Фурор же зробило теля. На кінці фільму показано 3-х денне теля, що приучається, сказано махає хвостом і вирвавшись із рук, гайнуло у двір. Цього вже моя публіка не перенесла. Заля дружньою бомбою вибухла від сміху.

Примусили ще раз кінець цього фільму показати. Після сеансу — розійшлася дівтора... Лишилися чоловіки, діти. Пішла у нас розмова про картини.

— Ось, живу сімдесят п'ятий рік, — шамкотів дід, — а таки привів осподь побачити отаке диво. І як воно таке виробляє?!

На що бувалі салдати, а й тих „Кок“ захопив. Пішла розмова про гарний скот, зразкове молочарство, далі — чого в нас не так.

Мені цього й треба. Цілу лекцію зробив про кооперативні т-ва Данії, як можна у нас гуртову молочарню завести, взагалі — роля кооперації.

Були у мене ще й книжки, їх роздав і поїхав другого дні певний, що це більше дало, а ніж блиска промова про кооперацію.

Так об'їздив я за зиму багато сел.

І характерно — приїжджаєш в незнайоме село — тільки хіба у членів Правління Т-ва випросишся ночувати, якось неохоче пускають люди. А після кіно — куди хоч. І апарат несуть, і під руки (темно, сніг!), ведуть, сметаною, ковбасою угощають. А я дякував домашнім сеансом вже для домочадців господаря хати...

Довелося мені два роки після того — вже як Деникін з Полтави втік — вернутися з підпольного нелегального стану знову до праці. Ішов я пішки з Полтави на Лубні (яка ж тоді їзда залізницею!). Було ранньою весною. Підхожу до хутора, де школа була і вчитель колись знайомий жив. Іду до школи й замислився, чи ж і досі він тут... Де-то переночую? Коли раптове:

— Дядю, — будуть і сьогодні живі картини?

Прокидаюсь від думок — стоїть під школою хлопчик років 12, і так дивиться.

— Які живі картини?

— А що ото колись показували — теля бігало, газету печатали...

І згадав я свої кіно-мандрівки, огорчив хлопця:

— Ні, немає машини. Хай колись, може приїду.

— Е, приїзжайте!..

Два роки пам'ятало хлоп'я „живі картини“, знало зміст, впізнало мене...

З того часу ба-га-то років сплило. Та певний я, що й досі пам'ятає (коли живий) тодішній хлоп'як, а нині — вже дядюшка, про живі картини... і може мріє, щоб і діти його кіно побачили...

2. ФЕЕРИЧНА „КУРОЧКА“

Якось випадково у витрині магазину „Случайные вещи“ побачив я знайомий профіль апарата „Кок“. В кармані було небагато „жовтих“ тисяч (діялося р. 1920), саме місячне жалування видали — щось з 70 тисяч. Зайшов.

— Продається?

— Продається...

— Скільки?

— 500 тисяч...

Покрутив ручку — блимає.

Є картини? — Є — аж 14!

— Які?

— Паризькі різні та відовіє.

— А не можна-б у розстрочку, я і гарантії подав би?

— Е, гражданин, какие теперь гарантії. Самі знаєте — сьогодні рубль, а завтра вже добавь. Ми уступим...

Сторгувався я на 450 тисячах. А де їх взяти? Кинувся по товаришах — щось з 2 сотні тисяч знайшлося. Став я переконувати голову Робочкома, що допомагав харчувати дітей в будинках, культурна попалася людина, зрозумів справу, повірив мені і завтра вже в мене було 500 „кусків“.

Швидко біг до магазину, чи не купив бува хто. Але яка ж тоді була торгівля, та й кому потрібна

хитра видумка Паризької фільми. Зробили ж її „браття Пате“ спеціально такою, щоб ніяка інша фільма не годилася. Купив апарат — купи-й-же у нас і картини. Хитро!.. Тільки їхня, вузенька, з особливими дірочками по крайках (перфорація).

Та горе — за ніч упав курс „кусків“. Довелося довго торгуватися, доки таки вже пізно увечері приніс я машину з картинами до дому.

Фільми порвато, переплутано. Клею немає, а таким, гумірабіком нічого не вдієш. Пробував і тістом — не бере чортяча морока.

Позшивав голкою — закрутив — виходить.

Фільми гідкі були. Різні паризькі події жанрові, куди їх дітям показувати! Став вирізувати скандальні місця, затирати надписи, додавати шматки з інших, підібрав щось з 8 чи що.

Сам склав до них лібрето, та таке, що й сміх розбирав. Там жінка з любовником утікає — а в мене — брат до сестри приїхав з далеких країн, друга — жінка настигає чоловіка „на місці злочину“ з якоюсь молодогою сторонньою — по моєму лібрето — свекруха лиха, невістку лає — і т. д.

Працював я тоді інспектором соцвиху, почав по будинках дитячих ходити та „Кок'ом“ дітей розважати.

І слави-ж зажив великої! Досить було дітям забачити мене з коробком, як в мент дівтора несла стола, завішувала вікна, у тьоті Катрі позичалася нова біла скатертина, а малеча вже сиділа на підлозі, нетерпляче чекаючи мене.

Входив і — страшенний гул радості нісся мені назустріч.

Як-же! У нас сьогодні живі (ось саме — живі!) картини...

Було це в губерніяльному місті, старших дітей водили на дитячі кіно-сеанси, але хіба-ж там так було!..

Тут дома все зрозуміле. Кожна постать з'ясована, з кількох гіпотез діти обібрали їм найяснішу, моє лібрето геть відкидалося і в процесі сеансу творилася нова повість, така, що її діти на підставі свого невеликого досвіду та за моєю порадою (як самі не знають) вважали найправильнішою.

Досить було повернутися на двері — як уже сотня голосів запитувала:

— Сьогодні будуть? А про що? Хай знову „Курочка“!.

Була серед фільмів одна феєрична казка — дурна змістом, як взагалі більшість старих казок, але на екрані бігали кури, несли яйця, з цих яєць вилуплювалися феї — дівчата, спліталися в танок і в мент — знову ставали курьми, як тільки в курник заходила баба-їхня господарка. З „Курочкою“ не було отбою. Вона ніколи не обридала, діти знали наперед, що буде, а проте — кожного разу вимагали її.

Цікавив фільм з собакою (щось з детективної галузі), подобалися олені в парку заповідника. Краєвиди без людей — не користувалися успіхом. Так само — менший ентузіазм викликав задній план, тоді як фігури великі, — взагалі передній план — не давав змоги всидіти, щоб не підбігти до екрану і спробувати впіймати.

Зачули й школи про таку річ і захотіли собі побачити.

Кіно робило цілий переворот. Мені жалілися виховательки, що діти годинами бавилися в „кіно“.

Ставало якесь дитинча на стіл за табурета, махало рукою, немов ручку вертіло, а перед ним другі діти виконували ролі артистів, іноді досить вдало. Решта дітвори чинно розсажувалась на підлозі і дивилась на „кінематограф“. Це все мовчки.

Я мусив бувати на цих „сеансах“, бо-ж діти хотіли показати мені „наше кіно“.

— Похоже? — запитували і артисти, і механик і глядачі.

— Ще краще, ніж у мене!..

— Ё, ні, у вас краще.

І раптом тон мінявся на ігровий:

— Хай у нас сьогодні будуть „живі картини“!

— Ви в нас да-а-вн-о показували!.. Ой, як давно, аж... учора.

І діти самі сміялися тому, що тільки вчора був сеанс кіно, а вже це так, неначе хто й зна коли.

Ніяк було оновляти запасу картин — у всьому місті не було фільмів, а „настоящі“ фільми не підходили.

І ще довго, довго дівтора згадувала „живі картини“.

Це пишу я згадки недавнього минулого, зачувши з газет, що починають таки дещо робити і в справі дитячого кіно.

А як вже пора про це подумати.

„Мое“ кіно нічого не давало дітям в розумінні знання. Але воно все-ж таки лишилося світлою плямою в дитячих спогадах.

А от як-би фільми науково-популярні, географічні, про народів, країни, різні види праці, продукції, історичні.

За свій вік довелося бачити мені не мало картин в кіно. Але чомусь найяскравіше в пам'яті тримається одна — „Вироб пробок“. Правда, видно вдалий був фільм, а проте-ж геть щезли різні однонамітні американські детективні з „трюками“, забулися романи й пригоди, а цей — як роблять пробки, весь в очах і досі.

І от таких — як-би побільше.

Одже-ж тяжко дітям уявити собі того таки струся, лева, ніяк порівняти з знайомими речами, побачити

це не в „площині“ мертвим, як на ілюстраціях (до піру — ще й невдалих), а — живого, який тільки-тільки не заричить.

А вже про події минулі нема чого й говорити. Кіно має величезні можливості, а значіння його в педагогічній практиці, на мою думку, надто грандіозне.

З кіно-фільмами до окремих комплексів куди швидче пішло-б навчання, більших наслідків діставали-б.

Ех, коли-то вже і на „дитячій вулиці“ буде свято на всю?

А буде!..



Іван Кириленко

автор юнацьких і оповідань: „Таких багато“, „Відступ“, поезій „Мати“ і ін.
Член Плуга з 1923 р.

ДОДАТКИ

1. КУДИ НАДСИЛАТИ РУКОПИСИ ДИТЯЧИХ КНИЖОК?

Такі запитання не раз доводилося одержувати студії дит-літератури Плуґа та й по редакціях газет і журналів. При Плузі два роки вже існує студія спеціально по дитячій літературі, яка в першу чергу розбирає основні принципи дитячої книжки, розбирає твори членів студії, в міру змоги на засіданнях студії зачитуються твори тов. з провінції і обговорюються. Коло студії не встигає переглядати всього матеріялу, рукописи роздають на рецензію членам студії і вже їх обговорюється на засіданнях. Тому рукописи можна слати до студії, особливо коли це невеликі твори, оповіданнячка, інсценізації, п'єси, вірші. При Держвидавї України (Харків, Спартаківський пр. 3) існує юнсектор, що видає виданням книжок для дітей і юнацтва. Там так само проглядаються рукописи і роздаються на рецензії, а пізніше, на підставі рецензії, вирішається доля твору. Аналогічну роботу, лише в меншому масштабі, веде Книгоспілка, вид-во „Юний Ленінець“ (видає книжки переважно рос. мовою), „Рух“.

Можна надсилати рукописи до редакцій журналу „Червоні Квіти“ та „Октябрьские Востокы“ (останн. журн. рос. мовою), до ред. газ. „На зміну“ (Харків, Спартаківський пр. 3), де так само рукописи проглядають і чи друкують, чи дають відповідь авторові. Для відповіді треба неодмінно додавати поштову марку на 8 коп., а для повернення рукопису для переробки чи загалом — п. марок на 10 — 12 коп. Рукописи повинно писати на одній стороні паперу, яко мога розборливіше, а ще краще передруковувати на машинці. На прогляд, відповідь і т. п. йде часу від 1 до 3-х місяців. Коли довго не чути відповіді — слід запитати листівкою про долю твору. На рукопису треба позначати свою точну поштову адресу і ясно прізвище. Дитячі п'єси можна посилати Художній Раді Соцвиху (Харків, вул. Артема 29), інсценізації невеличкі, пристосовані до певного реєсв'ята, краще слати до „Ч. Квітів“ чи до „На зміну“ (завчасно лише, щоб встигли видрукувати і розіслати на місця журнал).

Рукопис сценарія дитячого кіно-фільма краще за все слати на адресу студії Плуґа чи безпосередньо до ВУФКУ. Сценарій проходить такі-ж самі інстанції, що й дитяча п'єса. Студія Плуґа з ВУФКУ звязана.

2. ЯКИЙ ШЛЯХ ПРОХОДИТЬ РУКОПИС ДИТЯЧОЇ КНИЖКИ?

Досвід роботи в студії дитлітератури Плуґа показує, що частина авторів дуже легковажно ставиться до своєї роботи. Напише наспів, не перечитає навіть, не перевірить на читачах, ні з ким не порадиться й шле, просячи видрукувати і гонорар вислати. На ділі з друкованим словом справа складніша, а особливо з книжкою дитячою, де кожна думка, навіть кожне слово буде розбиратися уважно і обговорюватиметься дітьми. Загальний порядок проходження рукописів дитячих книжок такий: видавництво чи редакція, студія, одержавши рукописа, доручає проглянути твір відповідальному секретареві, який, коли твір чого вартий, дає на рецензію авторитетній людині. Рецензія обговорюється, часто твір іде ще на одну рецензію, а після цього твір іде в Наукпедком НКО на педагогічну цензуру і лише з ухвалою методкому може бути видрукований.

Після рукопис проходить загальну цензуру (Укрголовліт) і дістає там дозвіл на друк, поступає на редакцію мови, а тоді вже техвідділ видавництва вибирає папір, шрифт, художник малює обкладинку, ілюстрації, встановлюється тираж і рукопис поступає до друкарні. На все це при умові відсутності різних перешкод — треба часу 1—4 місяці, а на друк, фальцовку і т. п. залежно від розміру книжки, кількості малюнків, характеру обкладинки, фарб, коректури й ин. — від 2 до 6 тижнів. Таким чином книжка може встигнути бути видрукованою за 2—6 місяців. Рукописи в журналі проходять швидче, бо для журналу дуже важно вчасно подати свіжий матеріал. Звичайно, що можна видати книжку і швидче, особливо, коли ці книжки призначається до якої кампанії.

Видавництво складає з автором, після ухвали книжки в Наукпедкомі та візи Головліту, окрему умову, в якій зазначається тираж книжки, її розмір, платню (гонорар), строки виплати цього гонорару. Один прим. мови видається авторові, а другий залишається в видавництві. Умову скласти і гонорара одержати можна довірити кому з людей по довіреності, яка мусить бути завірена з підписом автора через гербову марку яким органом влади (сільрада, міліція, установа). На великі суми потрібна нотаріальна довіреність.

3. ХТО НА ВКРАЇНІ ВИДАЄ ДИТЯЧУ ЛІТЕРАТУРУ?

1. *Держвидав України* — має сектор юнацької літератури, видає серії „Бібліотеки молодого ленінця“, „Біб. малописьменного“, „Біб. селянина“, „Біб. українських письменників“ і ін. Видає також журнали: „Червоні Квіти“, „Октябрьские Востокы“ (рос. мовою), газети „На зміну“, „Юный Ленинец“ (рос. мовою), (Харків, Спарт. пр. 3).

2. *Книгоспілка* — видає серії: „Дитячий театр“, „Книжки для малих дітей, для середнього віку, юнацтва, українських класиків, Франка, Винниченка, П. Мирного, Н. Левицького і ін. (Харків, Спартак. пр. 2).

3. „*Рух*“ — кооперат. видавництво, видає театральну бібліотеку, твори українських авторів: Франка, Винниченка, М. Левицького, Коваліва й ін., надалі має більше розвинути свою діяльність. (Харк., Московська 10).

4. „*Юний Ленінец*“ — видає переважно рос. мовою літературу для піонерів, особливо багато з майстерства, фізкультури, науково-популярних. (Харків, Пасаж, 22—23).

5. „*Український Робітник*“ — видає літературу для дорослих, теж переважно рос. мовою, кілька видано книжок укр. мовою, що їх можна використовувати і для дітей. (Харків, Горяїновський пр.).

6. Крім того, на Вкраїну доходять деякі видання *Українською Робітничого видавництва в Америці та Канаді* (для малих дітей, науково-популярні).

Спілка Плуг видає свій орган — щомісячний журнал „*Плужанин*“, в якому систематично подається літхроніка про всі новини з літературно-мистецького життя, про роботу Художньої Ради Соцвуху, окремі статті в справі дитячої літератури. Журнал цей Головсоцвиху НКО рекомендував для шкіл та старших груп трудових шкіл.

Рецензії на окремі дитячі книжки уміщаються в журн. „Червоні Квіти“, „Радянська Освіта“, „Шлях Освіти“, „Плужанин“, „Нова Громада“, „Життя й революція“, „Селянка України“, „Народний Учитель“, „Комсомолец України“, „На зміну“, „Вісти“, „Комуніст“, „Радянське Село“.

Про літературу для піонерів старшого віку та для молоді дають одзиви журнали „Молодий Більшовик“ і „Дитячий Рух“.

БІБЛІОГРАФІЯ В СПРАВІ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ¹⁾

I. СТАРА ЛІТЕРАТУРА

1. **А. К.** *По поводу сочинений Майн-Рида и К^о.* Восп. и Об. 1890 № 9.
2. **Андреева О.** *Мир фантазии в жизни детей.* Восп. и Об. 1907 № 4.
3. **Бахтин П.** *Театр и его роль в воспитании.* „Педаг. Академия“. М. 1909. т. VI.
4. **Волох С.** *Книжка дітям.* Журн. „Світло“. Київ. 1910 № 3.
5. **Джонсон Я.** *Драматизация как метод преподавания.* Є різні видання.
6. **Засодимский П.** *О том, как я стал детским писателем.* М. 1908.
7. **Казанцев П.** *Схема детской книжки.* Рус. Шк. 1905 № 10, 11, 12.
8. **Корольков А.** *Что читать детям?* Сбор. рецензий на лучшие детские книги и журналы (вкaзано 1.600 назв.) М. 1906. В 2-му виданні (М. 1908) вказано 2.325 назв.
9. **Круглов А.** *Литература маленького народа.* Критико-педагогические беседы по вопросам детской литературы. Вып. I — 1897. Вып. II — 1897.
Є статті на теми: хто такий дитячий письменник, завдання і характер дит. літ-ри, ілюстрації, перекладна дитяча література, дит. театр, журналістика і ін.
10. **Менжинская Ю.** *Детские журналы.* Р. Шк. 1909. № 1.

¹⁾ Тут зазначаємо лише кілька найцікавіших статтів і книжок, що їх ще можна дістати по педагогічних та шкільних бібліотеках. Що-ж до іншої літератури старої — читачі знайдуть перелік в прекрасному показникові А. Королькова, в кн. Н. Чехова „Детская литература“ (М. 1909), де зазначено майже всю літературу, кінчаючи 1909 р., при чому вказано і журн. статтів та додано списки дитячих журналів з 1875 р.

11. **Оршанский Л.** *Об иллюстрации детской книги заграницей и у нас.* Р. Шк. 1909 № 4.
12. **Писарев Д.** *Школа и жизнь.* (Дет. чт. и дет. лит-ра) т. 4, изд. Павленкова.
13. **Рубакин Н.** *Среди книг.* Опыт справ. пособия для самообразования и для системат. и комплектир. библиотек. Спб. 1906.
14. **Сірополко С.** *Школа і книжка.* Журн. „Світло“. К. 1910 № 4.
15. **Фальборк Г.** *Детская книга.* Р. Шк. 1909 № 4.
16. **Федоров-Давыдов.** *Взгляд на детскую литературу.* „Кто за детей“? М. 1906.
17. **Феоктистов.** *Свод мнений В. Белинского о детской литературе.* Пед. Лист. 1884 № 1 — 2. Окр. вид. М. 1884.
18. **Чехов Н.** *Детская литература.* Пед. Академия. М. 1909. 256 ст.
 1) Дит. лит-ра і її завдання, 2) істор. нарис. дит. літ-ри, 3) рос. дит. журнал, 4) ілюстрац. до дит. книжок, 5) книжки для дошкільників, 6) рос. худ. література для дітей, 7) перекладна література для дітей, 8) казки, 9) про вибір книг для дитяч. читання: 10) бібліографія.
19. **Чехов Н.** *Детские праздники.* М. 1904.
20. **Что читать народу?** Критический указатель книг для народного и детского чтения. Сост. учит. Харьков. част. жен. гимназии, т. III. М. 1908.

II. НОВІ СТАТТІ ТА КНИЖКИ

1. **Арнаутов В.** *Заметки о роли романтики в работе с детьми.* № 10 за 1925 р. журн. „Шлях освіти“.
 Ця ж стаття трохи змінена укрмовою в ч. I журн. „Дитячий рух“ за 1925 р.
2. **Ауслендер С.** *Детская книга в школе.* „Н. Учит.“. Москва. 1925 № 10.
3. **Бахтин Н.** *Етюды по детской лит-ре.* Журн. „Педагог. Мысль“ Ленінгр. 1922. № 1 — 2.
4. **Белецкий.** *В поисках репертуара для детских театров.* Журн. „Шлях Освіти“. Ч. 1 (1924. Хар.).
 Автор оглядає 2 збірника дит. п'єс: Васильєвої й Моршака та дит. театр за ред. Соболева, а разом каже, якою повинна бути п'єса для дітей, в чому хибі і т. ін.
5. **Биковець М.** *Дитячі свята, значіння й організація.* Ч. 2 — 3 журн. Новими Стежками. (1922. Полтава).
6. **Г. А.** *Из дитячих журналів.* Журн. „Путь Просвещения“ Ч. 9 — 10. (1923 р. Харків). Огляд дитячої творчості двох дит. установ: школи і будинка, висновки з цього, значіння дит. творчості.

7. **Голубин А.** *Как писать сценарии для кино-картин.* Москва. 1926. Є про дитячі сценарії.
8. **Городецкий С.** *О детских книгах.* Альм. „Жизнь“ № 1. 1924. (Москва), з різкою критикою видань Міріманова, Краснової Нової, Радуги.
9. **Капустянский Ів.** *Журнальна творчість у школі.* Ч. 4—5. журн. „Новими стежками“ (1923. Полтава).
10. **Капустянский Ів.** *Нова українська революційна художня проза.* Журн. „Шлях Освіти“ Ч. 4—5 (Хр.), 1924. Дає огляд всієї нової прози, в тому числі і творів для дітей (Тичини, Головка, Сенченка, Шевченка, Павленка, Кириленка й ін.).
11. **Кравченко.** *Наши дети и книги для детей.* Ч. 7—8, 1924 р. Жур. „На путях к новой школе“ (Москва). Цікава стаття і дає багато.
12. **Марусик М.** *Дитяча творчість.* Журн. „Радянська Освіта“ Ч. 2, 1923, огляд і рецензії кількох дитячих рукописних журналів та газет.
13. **Марусик М.** *Діти чекають...* Ч. 1 журн. „Н. Стежками“, 1922 р. (Полтава).
14. **Марусик М.** *Дитячі журнали.* Ч. 2 журн. „Н. Стежками“, (Полтава).
15. **Некоторые выводы из одной очень интересной работы.** Газета „Книгоноша“—орган Ц. Б. Видавництва СРСР, Ч. 30 від 2/VII—24 р. Стаття—рецензія на збірник рецензій „Нові дитячі книги“ цікава вказівками, чого треба вимагати від сучасної дитячої книги, які помилки старих критиків дит. книги.
16. **Новые детские книги.** Збір. 1, 2, 3, 4 від. дит. читання при Москов. Ін-туті методів позашк. роботи. М. 1924—1926. 168 ст. Ціна 1 карб. 50 коп.
17. **Попів Ол.** *Студіюйте та використовуйте революційну дитячу творчість.* Журн. „Радянська Освіта“ Ч. 1. 1923. Огляд дит. газети „Вісти“, значіння й роля дит. творчости, необхідність збирання й використання її педагогом.
18. **Радин И.** *Библиография пионерской и детской книги.* 1919—1923. М., Мол. Гвардия. 1926. 222 ст. Ціна 2 р. 50 к.
19. **Ребята критики.** Газета „Книгоноша“—орган ЦБ видавництва СРСР. Ч. 29 від 29/VII.
Автор—А. Флеров зачіпає питання про перегляд дитячих бібліотек і необхідність притягнення дітей до цієї праці, які часто розбираються краще, ніж дорослі.
20. **Резолюції IV Сесії Наукпедкомів Головоцвуху НКО УСРР** в справі дитячої книжки—див. газ. „Народний учитель“.

Ч. 24 за 1925 р., або „Рад. Освіта“, Ч. 6 за 1925 р., чи матеріали Держметодкому Ч. 3—4, 1925, видання НКО УСРР.

21. **Рогозина С.** *Новая детская литература*. Москва. 1924. „Книжный Угол“, 144 стр. Ціна 1 карб. 80 коп.
Цікава і корисна книжка. В ній охоплено майже всю літературу, що вийшла з друку на периферії СРСР (рос. мовою) за роки 1921—1924.
22. **Родина А.** *Краеведский журнал в деревне*. Жур. „Народный учитель“. Ч. 3. 1924. (Москва).
23. **Родников В.** *Дитяча книжка в системі труд. виховання*. К. 1919. 24 стор.—подає список укр. творів, придатних до розповідання.
24. **Родников В.** *Мамин-Сибиряк как детский писатель*. Жур. „Путь Просвещения“. № 1 за 1923 р. (Харків)—огляд творчості М.-С. і його оповідань.
25. **Родной язык в школе. Журн. почав знов виходити з 1922 р. має кожна книжка багато цікавого (хоч і старого по формі) матеріалу що до літератур. роботи з дітьми. Адреса: Москва, Б. Лубянка 15, А. Лебедеву.**
26. **Руфин Н.** *Журналистика в школе*. „Нар. Учитель“. Москва. 1925 № 9.
27. **Саввин Н.** *Принципы критики детских книг*. Из-во Мириманова в Москві. 1924. Не дуже цікава книжка, до того ж з багатьма висновками автора згодитись не можна.
28. **Саввин Н.** *Основные направления детской литературы*. Лен. Брокгауз-Ефрон. 1926 р. 130 ст. Ц. 85 коп.
29. **Свердлова А.** *Слабый участок идеологического фронта*. Ч. 1 журн. „На посту“, 1925 (Москва)—дає розбор видань „Радуги“, кн. Маршака, Чуковського і ін., лає ці видання.
30. **Соколов Ип.** *Кино-сценарий*. Теория и техника. Москва. Кинопечать. 1926.
31. **Сергучів О.** *Класова боротьба в творах дітей*. Журнал „Радянська Освіта“. 1924. № 8.
32. **Суховский М.** *По детским библиотекам*. Журн. „На путях к новой школе“. Ч. 3. (1923). Цікава стаття з'ясування попиту дітей на книги, ролі дітей, jako агентів бібліотеки, організацію при д. бібліотеці гуртків, вистав, дитячого журналу.
33. **Театр в школе. Сб. статей. Ленингр. 1924. 196 ст. Цікавий збірник, зачіпає драматизацію, театр, техніку, принципи положення.**
34. **Херсонская.** *Пионер и книга*. 2 вид. ГИЗ. 1926. Ц. 40 коп.

35. **Чередниченко В. Ганс Онруд** (дит. письменник) Ч. 4—5 журн. „Новими Стежками“ за 1923 р. (Полтава).
36. **Чередниченко В. Грінченко Б.**— Ч. 4—5 журнал „Новими Стежками“ за 1923 рік (Полтава).
37. **Чередниченко В. Забірня М.** Ч. 4—5 журн. „Новими Стежками“ 1923 р. (Полтава).
38. **Чередниченко В. Сетон-Темпсон Ер.**— *Нарис з дитячої літератури*. Журн. „Новими Стежками“ Ч. 2—3 1922 р. Огляд творчости, перелік творів різних видань мовою російською і українською.
39. **Чередниченко В. Мамін-Сибіряк Н. Д.**— (*Нарис з дитячої літератури*). Журн. „Новими Стежками“ Ч. I. 1922 р. (Полтава). Авторка оглядає твори для дітей, зокрема видання М.-С., укр. мовою.
40. **Чичерин А.**— *Культура слова в школі*. ГИЗ. 1925 ст. 70. Багато уваги звертає на літроботу з дітьми (літтворчість, розб. матеріялу, драматизація, промови і т. ін.
41. **Что рассказывать детям?** 2-ге вид. ДВУ. 1925. 206 стр. з стат. Яновської про казку.
42. **Щепотьев В.**— *Літературні суди в школі*. Ч. 4—5 журн. „Новими Стежками“ (1923 р. Полтава).
43. **Яновська Є.**— *Сказка, как фактор классового воспитания*. Хр. 1924. Вид-во „Шлях Освіти“ (і також в журналі „Путь Просвещения“ № 4. 23).
44. **Яновська Є.**— *Чи потрібна казка пролетарській дитині?* ДВУ. 1926. 100 ст. 75 коп. 2-ге видання, перероблене й доповнене з попередньої книжки (№ 43), в перекладі Ан. Панова.

З М І С Т

	Стор.
1. Гостра справа	3
2. Література для дітей в роботі спілки Плуг	10
3. Літературний гурток в школі	15
4. Кілька слів на тему „Якої книжки треба дітям“?	18
5. Якою повинна бути дитяча п'еса?	27
6. Роля малюнків в дитячих книжках	33
7. Пора взятися як слід і за дитячі кіно-фільми	37
8. Сценарій кіно-фільму для дітей	44
9. Зі спогадів про дитяче кіно:	
1. Теля в ролі „кіно-бойовика“	47
2. Феєрична „курочка“	51
10. Додатки:	
1. Куди надсилати рукописи дитячих книжок?	56
2. Який шлях проходить рукопис дитячої книжки?	57
3. Хто на Україні видає дитячу літературу?	58
4. Бібліографія в справі дитячої літератури:	
1. Стара література	59
2. Нові статті та книжки	60
Ілюстрації: Центр. студія дитлітератури (11), В. Алешко (14), Ів. Шевченко і В. Сосюра (26), Ан. Панів (32), Ол. Копи- ленко (36), Юр. Будяк (43), Т. Масенко (46), Ів. Кири- ленко (55).	



ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ І ПОШИРЮЙТЕ ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНИЙ ЖУРНАЛ КИ СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ПЛУГ ПЛУЖАНИН

(2-й РІК ВИДАННЯ).

Видає в Харкові Центр. Ком-т Плуга за редакцією:

Биковця М., Загула Д., Кириленка Ів., Лебеда М.,
Момота Ів., Панова Ан., Пилипенка С.

ПРОГРАМ ЖУРНАЛУ:

організація літруху, теорія й літтехніка, художній розділ,
жартує, наш побут, критика й бібліографія, весела
сторінка, поштова скринька.

РЕКОМЕНДОВАНО Наукпедкомом содвуху
ля шкіл і вчителів та Сельметодкомом
віти НКО для сельбудів і хат-читалень.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На 12 міс.—3 крб. 40 к., на 6 міс.—1 крб. 70 к.,
на 3 міс.—90 коп., на 1 міс.—30 коп. За 1925 рік
лишилися №№ 4, 5, 6—по 25 коп. №.

Журнал виходить що місяця книжками
в 32—40 стор. з ілюстр.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: Харків, Пушкінська № 24.